

hisp.-ll. MUSCELLIO, SPARILIONEM etc. De MANCUS, *MANCIONEM 'el manquet, el pobre manco', dissimilat en mossàr. *mançole*, d'on la catalanització *manxol*. No tem, doncs, que el mossarabisme mall. MANC-IONEM és ben paral·lel a la derivació valenciana *manc-urro* (> *curro*), que allí ha substituït amplament l'ús de *manco* en la llengua viva, veg. *CURRO*. La dissimilació -N-N > N-L, com en *españoles* < *españones* HISPANIONES; *Andritxol* < -CIONEM; *romagnoli* < ROMANIONES i els altres casos, ben coneguts, de -ole < -one, sempre dissim. en mots que ja tenen una altra nasal.

DERIV.: *Manquesa*.

Importantíssim el verb *mancar* [fi S. XIV], derivat comú amb l'it. *mancare*, oc. *mançar*, en francès, i potser també en llengua d'oc i en català, com a manlleu d'Itàlia. En català no està ben documentat fins al *Torcimany* d'Aversó (veg. supra), car no figura en JMarc i no podem comptar amb l'ús en la *Cròn.* del Cerimoniós.² Però l'usava JMart.: «aprençuf dins Barut fer magranes de certs materials compostes que --- com són enceses bastien a tot lo món a cremar --- l'ermità fon tornat de comprar les coses necessàries per a fer les magranes; e dix al rey: —Senyor un sol material nos manca --- un poc de sofre viu ---» (Ag. I, 36, § 11).

Funcionava ja amb sentit abstracte, a manera de verb auxiliar, com a negació de naturalesa verbal: «ses criatures / --- / d'els fan mamar / let d'animals / --- / si han let mala / com no se'n dexten? / --- / si let vermella / hix e no blanca / molt prest, no-ls manca / del tot ser folles», JRoig (*Spill*, 9190). Molt especialment es digué del corrent, fluid o substància que minven en el seu fluir: «no-s volen moure, / sos rolls <'braç de sèquia'> obrir / --- / la mal dreçada / roman en sec: / qui-s clou son rec, / son portell tanca, / l'aygua li manca / ab gran rahó», id., id., 14762; «ja manca el vent» o «la pluja» (DAg., § 2, AlcM., § 6) encara que sigui interpolació en l'obra del Cerimoniós no hi degué ser gaire posterior; el val. JnEsteve (*Li. Eleg.*, 1472) porta ja *manca la pestilència*, i empra el mot en altres acce. diverses: «la tua gràcia, la qual no m'à may mancat, sí m'à sempre a tu obligat», «no-m manca o fall res sinó ---» (i-l-v^o, i-8-a).

Avui, menys vivaç en l'ús col·loq. barc. i d'alguns altres llocs centrals de la llengua, que no en com. més apartades, no ha cessat de ser viu i usual enlloc, ni en els extrems merid. del domini ling.: «faltar», eiv., PzCab.; «ac manca el refrà: vinga qui vullga», MGadea (*Terra del Xè II*, 155). «—N'hi ha gaires aquí d'aquests bolets? —No n'hi manquen» sent Mn. JCareres a Maià (Garrotxa), 1983. Més vivaç i arrelat que en cap altra, resta el mot en algunes aplicacions.

Sobre tot: 1) 'tractar (alg. persona) sense la veneració o els miraments a què té dret', vagi exprés o sobrentés el mot *respecte*: «li han mancat al respecte» en el teatre d'EVilan. (O. C. XI, 33), «en res havia mancat» a don Pau ni a ningú, Oller (*F. i p.*, 273).

2) 'Cessar el vent', accepció estranya al llenguatge barceloní (*parar el vent*), però general a totes les costes i mot inusitat entre muntanyencs: vivísim en el parlar dels mariners de pertot, o dels pescadors de StPol

[1916 ---] i de la Costa Brava («quan manqui el garbí ---», StFeliu de G.); en trobaríem grapat d'exemples en obres de Ruyra, Pla, Coromines etc.; però no és menys de les terres del Migjorn: «si mancava el vent, se quedaven les barques a la lluna de València, sense poder atracar», MGadea (*T. del Xè II*, 156); i predicant-ho metonímicament de la mar: «Mal temps, aHots, mos ho deia / vui de matí aquella ceia; / tot d'una que la mar manc / direm un credo a la Sang; / vent de proa, i bufa massa / --- / alerta tu: / no facem tots capirú», PdAPenya (*Po. Pop.*, 45).

3) 'Sentir, penosament i enyorosa, l'absència d'una cosa que ens feia bé': «--- descansa la pensa per molts dies, lluny del medi marejador, però aviat sent que li manca alguna cosa», Coromines (*Presons Im.*, p. 123).

A desgrat de la robusta existència i de la considerable antigor d'aquest verb en català, cal reconèixer que en italià *mancare* ha tingut una vida molt més esponerosa encara, i que el seu paper allà ha estat tan fort, el seu contingut tan expressiu, i hi ha tingut sempre una força tan fecunda, que des d'Itàlia s'ha desbordat amplament per les llengües europees. Ho mostra ja el veure'l navegant a veles plenes en les obres dels tres grans clàssics de la maduresa medieval?

Dante: «quando la brina in su la terra --- bianca / --- / lo villanello a cui la roba manca, / si leva, e guarda, e vede la campagna / biancheggiar tutta, ond'ei si batte l'anca», «di tutte queste dote --- s'una manca ---» (*Inf.* xxiv, 7; *Par.* vii, 77). Els planys del Petrarca: «Quanto al misero mondo! e quanto manca / agli occhi miei ---», «non è mancata mai la lingua e 'l suono / ---», «così mancando vo di giorno in giorno / ---» (299.13, 74.7, 79.9, i li és tan freqüent que se'n hi compten 16 passatges més en el cançoner). Però el més gran prosista florentí no s'hi queda curt: «niente acquistando, le ricchezze mancarono», «non volendo della sua fede mancare»; i també en el sentit d'anar de baixa: «cominciò a mancare verso di lei l'amore», «che 'l sol fia declinato e 'l caldo mancato», Boccaccio. No sorprèn, doncs, que sigui en els traductors del *Decameron* on trobem la més antiga documentació literària del mot en català (ms. de 1429): «açò no manca may», vii, § 5, 404.12; si bé ja llavors devia ser ben usual en cat. puix que justament en aquest passatge el text italià porta «non falla mai» (ed. 1961, 432.25).

Com que allà ha restat sempre una de les eines més actives i versàtils de la *lingua* i de tots els parlars populars, no és estrany, doncs, que a partir d'un moment, per cert bastant tardà, aqueixa torrentada vagi enfondir un llit permanent en la llengua francesa, a la qual havia estat enterament estrany fins que hi penetra en el Renaixement, i per primera vegada en Rabelais (1546), si bé és sabut que tot i tardà s'hi ha tornat un element bàsic de la llengua: però no sols per la cronologia sinó ja pel tractament fonètic (*k* i no *ch*) aquesta estrangeria salta a la vista.

Pel que fa a la llengua d'oc, hi ha el fet fonamental i decisiu que romangué del tot estrany al llenguatge dels trobadors (se'n va assenyalar un sol cas en un troba-